TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

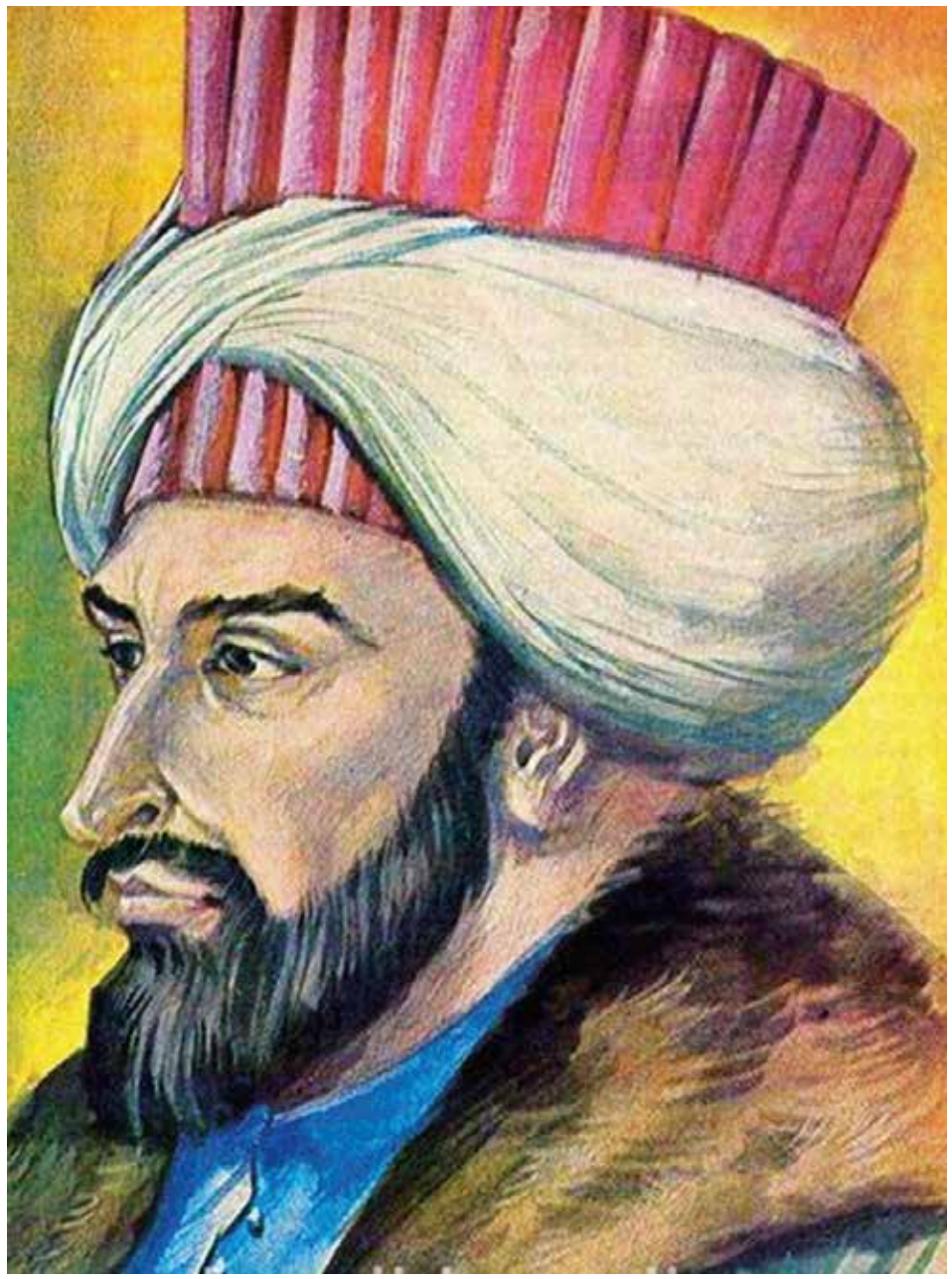
OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU ŞARKI

Türklerin, divan edebiyatına kazandırdığı iki nazım biçiminden biri olan şarkı (diğeri tuyuğ), bestelenmek amacıyla kaleme alınır. Genellikle dörder dizeli bentlerle kurulur ancak beş ya da altı dizeli bentlerden oluşan şarkılar da vardır. Her bendin üçüncü dizesi **miyan**, her bendin sonunda tekrarlanan dize ise **nakarat** olarak adlandırılır. Miyan, şarkının en dokunaklı ve en anlamlı dizesidir.

Genellikle aşk, sevgili, eğlence, ayrılık gibi konuların işlendiği şarkılarda bent sayısı 2-5 arasında değişmektedir. İlk bendin kafiye düzeni değişiklik göstermekle birlikte kafiye düzeni aaaa-bbba-ccca, abab-cccb-çççb veya aAaA-bbbA-cccA'dır (A: Nakaratları ifade eder.). Türk edebiyatında şarkı adıyla yazılan ilk manzumeler, XVII. yüzyılın sonlarında görülmektedir. Divan edebiyatının en güzel şarkı örnekleri Nedim'in kaleminden çıkmıştır. Nedim'den sonra Şeyh Gâlip, Enderunlu Fâzıl, Enderunlu Vâsıf gibi sanatçılar da bu nazım biçiminin gelişip yaygınlaşmasında önemli rol oynamışlardır.

Şarkıda dikkati çeken önemli bir özellik de XV. yüzyılda Necati'yle başlayan **mahallîleşme** akımının izlerinin görülmesidir. Halk dilinde kullanılan kelimeler, deyimler Nedim'in şiirinde ustaca bir söylemle birleşmiştir. Baki'nin şiirlerinde kullandığı İstanbul Türkçesi, Nedim'in şiirlerinde şiir dili olmuştur. Bu nedenle Nedim, mahallîleşme akımının Türk edebiyatındaki en önemli ismi olarak anılır. Necati'yle başlayan bu hareket, Baki ve Şeyhülislam Yahya aracılığıyla Nedim'e kadar ulaşmış ve onda olgunlaşmıştır.

NEDİM (1680?-1730)

İstanbul'da doğan sanatçı, XVIII. yüzyılın en güçlü şairlerindendir. Asıl adı Ahmet'tir. İyi bir öğrenim gören şair, çeşitli devlet kademelerinde yer aldı; müderrislik görevinde de bulundu. Nedim'in sanatçı olarak en verimli dönemi, III. Ahmed'e ve devrin sadrazamı Damat İbrahim Paşa'ya yakın olduğu ve Lale Devri adıyla da bilinen dönem oldu. Daha çok gazel ve şarkılarıyla tanınan sanatçı, aşk ve sevgili gibi konuları işledi. Anlattığı sevgililer, maddi varlıkları hissedilen güzellerdi. Aşkı sürekli ve ciddi olmaktan çok geçici bir eğlence olarak gördü. Büyük şairlerin çoğunda görülen tasavvuf, Nedim'in kişiliğine çok uzak bir kavramdı. Onun şiirlerinde zevk, neşe ve coşkunluk vardı. Üzüntüye, kedere, acıya yer yoktu. Nedim'in önemli özelliklerinden biri de yaşadığı devrin özelliklerini şiire yansıtmasıydı. Şiirlerinde o devrin İstanbul'unu bütün güzellikleriyle, canlılığıyla ve olaylarıyla anlatmıştır. Sanatçının en tanınmış eseri *Divan*'ıdır.

SORULAR

SORU 1:

Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Cümle yârân sana uşşâk olduğun bilmez misin
Cümlenin tâkatları tâk olduğun bilmez misin
Şimdi âlem sana müştâk olduğun bilmez misin
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Şiirin nazım şekli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gazel B) Kaside
C) Koşma D) Şarkı
E) Semai

Cevap: D

SORU 2

Aşağıdakilerden hangisi şarkının özelliklerinden biri değildir?

A) Türklerin, divan edebiyatına kazandırdığı bir nazım şeklidir.
B) Genellikle aşk, sevgili, eğlence, ayrılık gibi konular işlenir.
C) Divan edebiyatının en güzel şarkı örnekleri Fuzuli'nin kaleminden çıkmıştır.
D) Miyan, şarkının en dokunaklı ve en anlamlı dizesidir.
E) Genellikle dörder dizeli bentlerle kurulur.

Cevap: C

SORU 3

Aşağıdakilerden hangisi Nedim için söylenemez?

A) XVIII. yüzyılın en güçlü şairlerindendir.
B) Nedim'in şiirlerinde zevk, neşe ve coşkunluk vardır.
C) Şarkıları ile tanınmış bir divan şairidir.
D) Şiirlerinde ilahi aşkı anlatmıştır.
E) Şiirlerinde İstanbul'un güzelliklerini anlatmıştır.

Cevap: D